

Максим КАРАНФИЛОВСКИ

Филолошки факултет „Блаже Конески“
Скопје, Македонија

КОНЕКТОРИТЕ КАКО ЕЛЕМЕНТИ НА ТЕКСТОТ И ПРОБЛЕМИТЕ НА НИВНИОТ ПРЕВОД ОД ПОЛСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК¹

Апстракт: Во текстот се разгледува улогата на конекторите во прагматичната кохерентност на текстот. Целта е да се издели инвентарот на конекторите во двата јазика и да се разгледаат нивните еквиваленти. Се обрнува внимание на преведувањето на конекторите од еден јазик на друг.

Клучни зборови: конектори, текст, македонски јазик, полски јазик, превод.

Во семантичката и прагматичната кохерентност на текстот важна улога имаат таканаречените конектори – разновидни средства, кои ги поврзуваат текстовните единици и со чија помош се реализира монолитноста на текстот како таква, а тој добива и различни дополнителни нијанси во смислата.

Како што одбележуваат повеќето современи автори, конексијата сама по себе може да има проспективен или ретроспективен карактер и, во согласност со тоа, треба да се izdelуваат проспективни и ретроспективни конектори. Притоа, ретроспективните конектори се почести и имаат основна улога во градењето на текстот, бидејќи со нивна помош често се реализира анафорската конексивна врска.

Морфолошкиот статус на конекторите, различните оценки што им се даваат како на видови зборови – прилози, сврзници или честици, се разгледуваат од разни автори. Според нас, текстовните конектори поадекватно можат да бидат оценети од гледна точка на нивните прагматични својства. Полскиот лингвист Р. Ласковски за сличните полски лексеми го воведува терминот **dopowiedzenie** – доискажување

---

¹ Текстот е претходно објавен во зборникот од VII полско-македонска научна конференција, Познањ 2006, стр.77-82.

за означување на лексемите, како: **tak, nie, oczywiście, czy\by, istotnie, owszem, właśnie** и др. (Граматика на совр. полски јазик: морфологија, Варшава 1984, стр. 30). Токму на овој термин најблиски му се таканаречените конектори на доискажување (*коннекторы довыражения*), кои ги користат руските лингвисти и со кои максимално точно се пренесуваат смислата и функциите на ретроспективните конектори.

Според нас, конекторите можат да се определуваат само од гледна точка на нивната комуникативна функционалност земајќи ги предвид функционалните промени на нивните семантички и прагматични својства. Оформувањето на комплексот на конекторите се одвива поинаку во однос на распределбата на лексиката по видови зборови, така што нивната класификација според традиционалните видови зборови може да има и дезориентирачка улога.

Треба да се забележи дека, при контрастивното анализирање на прашања од руската и од македонската грамика, неопходно е да се земаат предвид некои детали од семантичкото полнење на конекторите, кои се појавуваат само при земање предвид на поширокиот контекст. Оваа околност станува особено важна во преведувачката практика: навидум сосема незначителни, но мошне суштествени изместувања или делумни деформации настапуваат во најразновидни промени во позицијата на говорителот во однос на комуникативната ситуација.

Ако, на пример, конекторот има појаснувачка функција во однос на близок или подалечен (дистантен) контекст, може да се забележат цела низа разновидни нијанси: мотивација, возможна аргументација, дополнителна информација (тоа и е доискажување, доизразување). Дополнителната информација, од своја страна, може да го конкретизира, илустрира, да го појаснува кажаното (или да развива еден од неговите аспекти) итн.

Во преведувачката практика неопходно е да се има предвид дека во повеќето функции на конекторите нивните одделни семантички значења во значителен степен се претставени потенцијално: тие зависат и од интерпретацијата на контекстуалните меѓусебни зависности од страна на адресатот (читателот или слушателот). Затоа (ова е важно да се запомни!), не е секогаш можно сигурно и категорично да се определат одделните нијанси на значењата. Дотолку повеќе што тие нијанси

делумно се преплетуваат; при еден ист конектор на ‘доизразување’, во зависност од неговото функционирање, може да се менува составот или пропорцијата на неговите потенцијални значења и на неговите семантички и прагматични елементи.

Во некои случаи конекторот, при преводот од еден јазик на друг, може да биде испуштен без нарушување на поврзаноста на текстот и без непожелни семантички поместувања. Тоа е можно затоа што конекторот само формално ја изразува семантичката компонента, која имплицитно се содржи во самиот контекст. Според тоа, употребата на конекторот станува во извесна мерка излишна. Може да се одвива и процес на десемантизација на конекторот, кој во спонтаниот говор може да дојде на нивото на таканаречените зборови паразити. Сепак, независно од тоа, тој не го губи својот конективен карактер.

Преведувачите секогаш треба да ја имаат предвид оваа околност, т.е. дека во конекторите експлицитно се манифестира своевидната авторска стратегија, наложување на текстуалниот модел во конкретната комуникативна ситуација и авторовата ориентација на адресатот.

Во лингвистичката литература не еднаш е одбележана сложеноста на диференцијацијата на одделни видови и типови конектори, кои се користат за меѓусебно поврзување на текстовни единици, од различен обем. Во нашиот труд, ние го применуваме функционалниот пристап кон овие единици, според кој конекторите исполнуваат неколку функции:

- 1) изразуваат композициони односи меѓу единиците на текстот, претставувајќи на тој начин експлицитни експоненти на композицијата на текстот;
- 2) во текстот исполнуваат функција на ориентациони показатели наменети на адресатот од страна на производителот на текстот; тие го олеснуваат сфаќањето на текстот во целата сложеност на неговата структура;
- 3) исполнуваат контактна функција; претставуваат повик кон адресатот и учествуваат во формирањето на целото контактено дејствие меѓу учесниците на општењето;
- 4) исполнуваат функција на метатекстовно изразување, коментар кон текстот, неговото делење и кон одделни дефиниции на текстот.

Во нашето истражување се обидовме да го изделиме инвентарот на руско-македонските конектори. Накратко, ќе се обидеме да ги разгледаме еквивалентите во ексцепирираниот материјал. Меѓу нив има поголем или помал степен на синонимичност или перифрастичност. Треба да се забележи дека издвоените разновидности се појавуваат под притисок на контекстот или индивидуалниот стил на преведувачот, односно авторот. Материјалот од истражувањето е претставен во следнава табела:

<i>W istocie</i>	всушност
<i>W rzeczywistości</i>	всушност
<i>zresztą, wreszcie</i>	впрочем
<i>Ale, tymczasem</i>	но, меѓутоа
<i>jednak, jednakże</i>	меѓутоа, во меѓувреме
<i>w każdym przypadku, w każdym wypadku, w każdej okazji</i>	во секој случај
<i>znane</i>	познато е
<i>w każdym razie, oczywiście</i>	секако, се разбира, бездруго
<i>bez wątpienia</i>	без сомнение
<i>rozumie się</i>	се разбира
<i>naturalnie, oczywiście</i>	природно
<i>naprawdę</i>	навистина
<i>innymi słowami</i>	со други зборови
<i>to znaczy, więc</i>	тоа значи, значи
<i>bezwarunkowo, koniecznie, prawdopodobne, być może, na pewno</i>	демек, бездруго, вели веројатно, можеби, сигурно
<i>zdawać się, wydawać się, widać</i>	изгледа, очигледно, се гледа
<i>wydawać się</i>	изгледа, се чини
<i>możliwie, być może</i>	можно е, може
<i>właśnie, dokładnie, tak samo, jednakowo</i>	навистина, токму така
<i>jednak</i>	сепак
<i>ale, no</i>	но, ама
<i>pewnie, być może, możliwie</i>	веројатно, може, можеби
<i>wszystko jedno, obojętnie</i>	сеедно
<i>niby, podobno, rzekomo, jakoby</i>	како да, божем
<i>jak</i>	како

Надвор од оваа табела остануваат одделни случаи, кои се или поединечни или имаат перифрастичен карактер:

<i>jednym słowem</i>	со еден збор
<i>ogóle, ogólnie biorąc</i>	воопшто, општо земено
<i>jeżeli można tak powiedzieć</i>	ако може така да се каже
<i>choć, chociaż, mimo że</i>	иако, и покрај тоа
<i>powiedzmy</i>	да кажеме
<i>tym więcej</i>	дотолку повеќе, повеќе од тоа

Понекогаш при преводот на руски уметнички текст на македонски јазик, според нашата анализа, конекторот може да биде и испуштен.

Случаи со испуштени конектори во преводните текстови, според нашите забележувања, има релативно малку, т.е. добрите преведувачи се трудат колку што може подобро да го пренесат јазикот на оригиналот, имајќи ги предвид сите дополнителни нијанси на текстот, а тоа значи дека се трудат да ги имаат предвид и конективните значења.

Интересно и неочекувано за нас се покажа нешто друго: во јазикот на преводот се појавуваат конектори кои „физички” ги нема во оригиналот.

На тој начин самата појава на дополнителните конектори во текстот на преводот покажува колку е важна нивната улога во семантичката и прагматичната кохерентност на текстот. Но, неопходно е, според нас, да се одбележи и следново: при предавањето на конекторите во јазикот на преводот, мошне често, според нашите анализи, има случаи на изместување/ мешање на нијансите на значењата изразени со конекторите во јазикот на оригиналот.

Нема сомнение фактот дека системот на конекторите и особено конекторите на доизразувањето играат важна улога во прозводството, на текстот, а и во неговото сфаќање. Поради тоа, при преводот од еден јазик на друг, преведувачот треба особено внимателно да ги следи конективните значења на преведуваниот текст и адекватно да ги предаде во јазикот на преводот.

Користена литература

- Grzegorzyczkova R. , Laskowski R. , Wróbel H. (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa 1984, s.559.
- Báčvarov, J., *Český konektor totiž a jeho bulharské ekvivalenty*, Naše řeč, LXX, Praha 1987,4, s.170-177.
- Федотова Н., Каранфиловски М., *Конекторииџе во рускиоџи и во макегонскиоџи јазик*, XXVII Научна дискусија на МСМЈЛК, кн.1, Скопје 2001, стр.125-136.

Maksim Karanfilovski

**CONNECTORS AS ELEMENTS OF THE TEXT
AND THE PROBLEMS OF THEIR TRANSLATION FROM POLISH
TO MACEDONIAN**

Summary

The role of connectors in the pragmatic coherence of the text is discussed in this article. An overview inventory of connectors in the Macedonian and Polish languages is given followed by a review of their equivalents. The translation of the connectors in both directions is analyzed and some differences are noted. The appearance of additional connectors in the translation process, which are not present in the original text draws a special focus in the article.